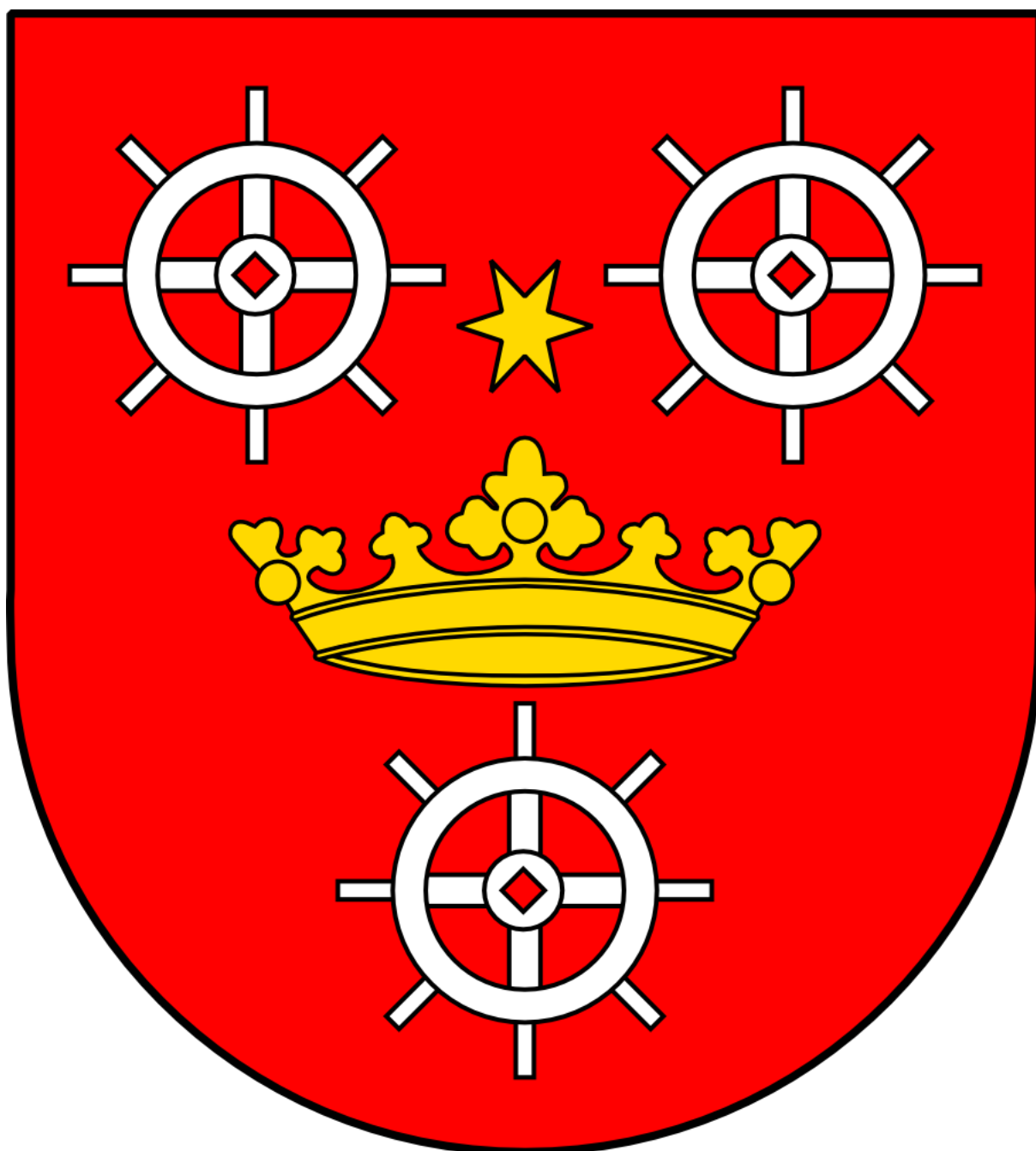

Uzasadnienie heraldyczno-historyczne
projektów symboli gminy Młynarze

Kamil Wójcikowski, Robert Fidura
Łódź – Łaski Szlacheckie,
styczeń 2012

Spis treści

Wprowadzenie do heraldyki	3
Podstawowe zasady heraldyki	4
Charakterystyka gminy Młynarze	5
Zabytki gminy	5
Rys historyczny gminy Młynarze	6
Kalendarium ważniejszych wydarzeń w historii gminy Młynarze	7
Tradycje heraldyczne na terenie gminy	8
Możliwości utworzenia herbu gminy	10
Odrzucone projekty herbu gminy Młynarze	12
Konsultacje heraldyczne.....	12
Herb gminy Młynarze	13
Flaga gminy Młynarze.....	13
Pozostałe symbole gminy.....	13

Wprowadzenie do heraldyki

Słowo herb pochodzi z czeskiego *erb*, co z kolei jest kalką niemieckiego *Erbe*, oznaczającego dziedzictwo. Już sama etymologia tego określenia wskazuje na sposób w jaki herby pojawiły się w naszym kręgu kulturowym. Te graficzne znaki związane były początkowo tylko z rodami rycerskimi, używane przez nie jako znaki rozpoznawcze na polu bitewnym. Pomysł powstał prawdopodobnie w dobie wypraw krzyżowych, kiedy zachodziła potrzeba odróżnienia od wroga obcego sobie rycerstwa, pochodzącego nierzadko z różnych krajów. Zbiór początkowo prostych figur szybko poszerzono, inspirując się m.in. zaobserwowanymi w czasie krucjat wzorami na orientalnych dziełach sztuki. Do Polski, herby dotarły w XIII wieku, prawdopodobnie z Niemiec i Czech przez Śląsk¹.

Herby miejskie pojawiły się w naszym kraju niemal równocześnie z rodowymi. Nowe formy samorządności nadawane miastom od XIII wieku wymagały wprowadzenia dla ich odpowiedniej symboliki, podkreślającej ową samorządność. Herby miejskie umieszczano głównie na pieczęciach².

Herby ziemskie, które są głównym obiektem naszego zainteresowania, symbolizować miały wszelkie terytoria, różniące się rozmiarami i rangą polityczną. Najstarsze herby ziemskie w Polsce pojawiły się jako herby księstw dzielnicowych w XIII wieku. Pierwsze znane przedstawienie pochodzi z co najmniej 1222 roku i zawiera konną postać księcia Kazimierza I opolsko-raciborskiego, trzymającego tarczę ze śląskim orłem. Użycie tego ptaka w różnych wariantach szybko stało się powszechne na ziemiach polskich. Dawne herby księstw niejednokrotnie przekształciły się w herby województw i niektóre ich elementy możemy podziwiać do dzisiaj³.

Gminy są uprawnione do posiadania herbu dopiero od 1990 roku, zgodnie z ustawą z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, której odpowiedni punkt mówi, że w gestii gminy leży: *podejmowanie uchwał w sprawach: herbu gminy, nazw ulic i placów publicznych oraz wznoszenia pomników*⁴. Należy zauważyć, że ustawa z niewiadomych powodów omijała flagi. 29 grudnia 1998 r. zmodyfikowano ten zapis. Stosowny artykuł otrzymał nowe brzmienie: *Jednostki samorządu terytorialnego mogą ustanawiać, w drodze uchwały organu stanowiącego danej jednostki, własne herby, flagi, elementy oraz insygnia i inne symbole*. Wzory symboli, o których tu mowa, muszą być ustanawiane, co mocno zaakcentowała nowela do ustawy, w zgodzie z zasadami heraldyki, weksylologii i z uwzględnieniem miejscowej tradycji historycznej. Symbole przyjęte przez lokalne władze ustawodawcze podlegają zaopiniowaniu, co też określiła poprawiona ustawa, przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej⁵. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji rozporządzeniem z dnia 20 stycznia 2000 r. powołał 13-to osobową Komisję Heraldyczną, czuwającą nad poprawnością projektowanych herbów. Wnioski wpływające do Komisji Heraldycznej powinny zawierać barwne projekty rysunkowe herbów i flag (po dwa egzemplarze), ich opis, uzasadnienie merytoryczne oraz tekst uchwały o przyjęciu projektów

¹ A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*, str. 29

² A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*, str. 64

³ A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*, str. 86-88

⁴ *Dziennik Ustaw*, 1990, nr 16, poz. 95, art. 18, pkt. 13

⁵ *Dziennik Ustaw*, 1998, nr 162, poz. 1126, art. 5

przez jednostki samorządowe⁶. Opinia Komisji Heraldycznej – zgodnie z prawem – powinna zostać sformułowana w ciągu trzech miesięcy od złożenia prośby.

Podstawowe zasady heraldyki

Heraldyka polska nigdy nie wypracowała jednolitego systemu heraldycznego, ani żadnego powszechnego zbioru zasad. Tworząc herby trzeba postępować zgodnie ze wskazówkami proponowanymi przez autorów współczesnych publikacji o charakterze heraldycznym, którzy zasady tworzyli w oparciu o niekompletne prace dawnych heraldyków polskich i opracowania zachodnie.

Podstawowymi elementami herbu są tarcza i godło. Kształty tarczy herbowej zmieniały się na przestrzeni lat. Pierwsze tarcze na ziemiach polskich, tak zwane gotyckie miały, zgodnie z ówczesną stylizacją, spód wycięty w łuk ostry. Wiek XV i Renesans przyniosły powrót do form Antyku, między innymi do łuków półkolistych i tak właśnie wycięte są spody ówczesnych tarcz – tak zwanych hiszpańskich. W zestawieniu tym pominiemy następną modę umieszczania herbów na wyszukanych tarczach o barokowo i rokokowo zdobionych kartuszach. Kolejnym typem tarczy, który nas interesuje jest XVIII i XIX wieczna tarcza francuska, upowszechniona w polskiej heraldyce przez twórców Albumu Heroldii Królestwa Polskiego, tworzących nowe herby na potrzeby miast, które dokumentacje swych herbów utraciły. Tarcza ta jest niemal prostokątna, z zaokrąglonymi dolnymi rogami i małym ostrzem pośrodku spodu⁷.

Współcześnie zaleca się projektowanie herbów z wykorzystaniem tarczy hiszpańskiej, ze względu na jej prostotę, przejrzystość i względną pojemność, oraz nawiązanie do złotego wieku w historii Polski.

Godło, czyli figura kładziona na tarczy, to najistotniejszy element herbu. Zasadniczo każda figura, poddana odpowiedniej stylizacji, może stać się godłem herbowym. Oczywiście należy unikać takich absurdalnych i niekojarzących się z heraldyką figur jak pojazdy czy fabryki. Godło, lub godła powinny być umieszczone centralnie i wypełniać tarczę herbową, ale nie dotykać do brzegów (wyjątkiem są tu np. przedstawienia wody, ziemi, lub murów obronnych). Nie zaleca się stosowania dodatkowych podziałów tarczy celem umieszczenia kilku godeł (poza wyjątkami), ale umieszczenie figur na jednym, wspólnym polu⁸.

Ścisłym regułem podlegają też barwy w herbie. W Polsce wyróżnia się 7 tak zwanych tynktur heraldycznych: złoto, srebro, czerwień, błękit, zieleń, czerń. Czasami dodaje się do tego barwę cielistą, purpurową i brunatną. W powyższym wyliczeniu wyróżnia się dwa metale – złoto i srebro, zaś resztę określa się mianem barw. Oczywiście najszlachetniejsze są kolejno złoto i srebro. Czerwień, jako barwa życiodajnej krwi, również stoi wysoko w hierarchii kolorów. Łączenie barw i metali reguluje zasada alternacji heraldycznej, która zabrania sąsiadowania dwóch barw i dwóch metali. Wyjątkiem jest barwa czarna i cielistą, które mogą sąsiadować ze wszystkim. Zasada alternacji ma na celu wyróżnienie godeł z tarczy, tak aby herb był czytelny nawet z dużej odległości. Obowiązuje ona również w przypadku flag^{9 10}.

⁶ S. K. Kuczyński, „Komisja Heraldyczna rozpoczęła działalność”, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Heraldycznego* nr 20, marzec 2000, s. 50.

⁷ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, str. 16

⁸ A. Znamierowski, *Insignia, symbole i herby polskie*, str. 29

⁹ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, str. 38-42

¹⁰ A. Znamierowski, *Insignia, symbole i herby polskie*, str. 35

Pokrótkie należy powiedzieć też o języku opisywania herbów, zwanym blazonowaniem. Podstawową jego własnością jest opisywanie herbu od strony rycerza trzymającego tarczę, w związku z tym strony w opisie są odwrotne niż te, wynikające z rysunku. Kolejne zasady blazonowania, zaproponowane przez Alfreda Znamierowskiego, opisywanie nakazują rozpocząć od podania barwy pola, następnie zaś – figur. Barwy figur podajemy po określeniu ich nazwy i położenia. Istnieją położenia niektórych godeł, uznawane za standardowe i wówczas ich nie określamy. Na przykład dla miecza jest to położenie ostrzem w dół. W przypadku położenia odwrotnego do naturalnego, używa się określenia „na opak”. Miecz ostrzem w górę będzie zatem położony na opak. Istnieje 9 głównych stref, które określają położenie figur w herbie. Są to kolejno – prawy górny róg, środek głowicy, lewy górny róg, na prawo od środka, środek tarczy (położenie standardowe), na lewo od środka, na prawo od ostrza, ostrze (podstawa), na lewo od ostrza. Nazwy tych miejsc nie są ustalone i dopuszcza się inne określenia, jeśli tylko opisują one położenie precyzyjnie¹¹.

Charakterystyka gminy Młynarze

Gmina Młynarze to rolnicza gmina wiejska położona w środkowo – północnej części województwa mazowieckiego, w powiecie makowskim. Obszarowo stanowi najmniejszą gminę województwa. Do 1954 siedziba władz gminy mieściła się w Sieluniu. Ze względu na podział fizyczny – geograficzny Polski, gmina leży na Nizinie Północno-Mazowieckiej. Tereny gminy znajdują się w całości w obrębie trzech mezoregionów – północna część gminy leży w obszarze Równiny Kurpiowskiej, wschodnia w Dolinie Narwi, natomiast zachodnia należy do mezoregionu Wysoczyzny Ciechanowskiej. Teren gminy to równina składająca się z sandrów, nie przekraczająca wysokości bezwzględnej 140 m. n.p.m. Obszar charakteryzuje się rzeźbą wodnolodowcową z wyniesieniami wydmyowymi oraz wałami. Młynarze i okolice położone są na granicy dwóch regionów: Polski północno – wschodniej, która charakteryzuje się małym stopniem uprzemysłowienia, brakami w infrastrukturze technicznej i społecznej, oraz aglomeracji warszawskiej, charakteryzującej się najszybszym tempem rozwoju gospodarczego w Polsce¹².

Zabytki gminy

Brak na terenie gminy większej liczby zabytków, zaliczyć tu można jedynie:

- rzymsko-katolicki cmentarz parafialny,
- Zespół Kościoła Parafialnego w Sieluniu p.w. Stanisława Biskupa z XIX wieku,
- drewniane domy mieszkalne w miejscowościach Sadykierz, Rupin, Strzemeczna-Oleksy¹³.

Najcenniejszy zabytek gminy, kościół parafialny w Sieluniu powstał w 1805 na miejscu szeregu innych budynków, z których pierwszy musiał powstać już w XIII wieku. Kościół przebudowano w latach 1913-19. Zniszczony w dużej mierze przez Niemców w 1944,

¹¹ A. Znamierowski, *Herbarz Rodowy*, str. 79-85

¹² Praca zbiorowa, *Moja Mała Ojczyzna, Gmina Młynarze*, str. 40-41

¹³ Praca zbiorowa, *Moja Mała Ojczyzna, Gmina Młynarze*, str. 40-41

odbudowany po wojnie staraniem proboszczów. Obecnie kościół poddawany jest renowacji, odnawiana jest elewacja oraz dach¹⁴.

Rys historyczny gminy Młynarze

Historia Młynarzy i okolic jest nierozzerwalnie związana z ośrodkiem władzy leżącym na terenie gminy, Sieluniem. Nazwa tej miejscowości ma się wywodzić od pruskiej nazwy osobowej Selune. Już w XIII Sieluń był ośrodkiem dóbr będących uposażeniem prepozyta płockiego. Dobra te od XVI wieku zwano „księstwem sieluńskim”, zaś prepozyci szczylicili się wprawdzie tytułarną, ale jednak prestiżową godnością księcia sieluńskiego. Książęta sieluńscy mieli rozległą władzę nad miejscową ludnością, w tym nad liczną drobną szlachtą. Posiadali prawo mianowania wójtów i sołtysów, którzy w ich imieniu rozsądzały spory i wydawali wyroki. Władza ta nie była tak uciążliwa, jak określają to starsze opracowania, oparte raczej na domysłach niż na materiale dowodowym. Dopiero współczesne badania wskazują, że de facto zależność szlachty od proboszczów polegała na przypisaniu jej do sądu sieluńskiego¹⁵. Szlachta miejscowa stopniowo ubożała, z pokolenia na pokolenie rozdrabniając swoje działy w poszczególnych wioskach. Szlachta zamieszkiwała wioski Rupino Stare, Rupino Pokrzywnica, Gołembie, Ogonowo, Grzymały Młynarze, Ochenki Stare i Nowe, Modzele, Śledzie, Choinowo, Koski, Bobino, Gierwaty i inne, razem 25. Szlachta brała nazwiska od wiosek, dlatego na terenie dzisiejszej gminy mieszkali m.in. Damięccy, Staniewscy, Mierzejewscy, Rupińscy, Długołęccy, Śledziewscy, Gierwatowscy, Ochenkowscy, Ogonowscy, Bobińscy, Chelstowscy, Korczakowscy, Rogalscy, Gołembiewscy, Modzelewscy.

Młynarze, będące ośrodkiem gminy są prawdopodobnie młodsze. Pierwsza wzmianka o nich pochodzi z 1609 roku. Nazwa Młynarze pochodzi najprawdopodobniej od trzech młynów wybudowanych w XVII wieku nad rzeką Róż, we wsiach Gierwaty, Sieluń i Młynarze.

Ważnym wydarzeniem w historii gminy była potyczka powstania listopadowego, która miała miejsce 15 lipca 1831 roku. W potyczce tej oddział powstańców ppłk. Kruszewskiego rozbił podjazd Kozaków ppłk. Safronowa, wziął jeńców i łupy. Potyczka nie miała znaczenia strategicznego, jedynie propagandowe. Od 1867 Sieluń i Młynarze należały do powiatu makowskiego w guberni łomżyńskiej

I wojna światowa nie wywarła większego wpływu na teren gminy. W czasie II wojny światowej w pobliżu toczyły się ciężkie walki. W czasie okupacji mieszkańców dotknął terror hitlerowski taki sam jak w całym Generalnym Gubernatorstwie. Prowadzono też działalność konspiracyjną.

Do 1954 roku siedzibą gminy był Sieluń, następnie przeniesiono ją do Młynarzy. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie ostrołęckim. Od 1999 w województwie mazowieckim, powiecie makowskim.

Z historią Gminy nierozzerwalnie związana jest historia parafii Św. Stanisława Biskupa. Parafia została erygowana już w XIII wieku. Akt erekcyjny odnowił biskup płocki Ścibor w 1387. Kolejne kościoły parafialne, zbudowane z drewna, nie wytrzymały próby czasu, ostatni z nich, wybudowany w 1691, spłonął w 1780. W roku 1805 zbudowano kościół murowany. Budynek przebudowywano w latach 1913-19. Zniszczony w 1944, odbudowany staraniem kolejnych proboszczów, jest obecnie poddawany gruntownej renowacji.

¹⁴ Informacje Gminy

¹⁵ S. Jakubczak, *Początki tzw. Księstwa Sieluńskiego*, praca magisterska IH UW, 1981

Kalendarium ważniejszych wydarzeń w historii gminy Młynarze

- XIII wiek – erygowanie parafii w Sieluniu, pierwsza wzmianka o miejscowości Sieluń (Selune), książęta mazowieccy przekazują Sieluń i inne pobliskie wsie jako uposażenie biskupstwa płockiego, biskupi zaś przeznaczają otrzymane dobra na uposażenie prepozyta,
- 1387 – odnowienie aktu erekcyjnego,
- 1393 – lokacja (nieudana) miasta w Sieluniu,
- 1402 – uwolnienie prepozytów płockich przez księcia Jana od władzy książęcej odnośnie posług i danin, na mocy tego aktu prepozyci nabywają i korzystają z praw nadawania gruntów, lasów, mianowania urzędników, udzielania przywilejów, rozsądzania sporów, czyli sprawują de facto bezpośrednią władzę nad miejscową ludnością (w tym nad drobną szlachtą),
- XV wiek – powstanie zamku (fortalicjum) w Sieluniu,
- 1413 – pierwszy znany akt sprzedaży ziemi szlacheckiej, wystawiony w Sieluniu,
- 1490 – gród sieluński otrzymuje prawo miecza, egzekwowane przez starostę w imieniu prepozyta,
- 1598 – pierwsze użycie tytułu „księcia sieluńskiego”,
- 1609 – pierwsze wzmianki o pozostałych wsiach Gminy w dokumencie z wizytacji parafii (Długołęka, Gierwaty, Głazewo, Kołaki, Młynarze, Modzele, Ochenki, Ogony, Rupino, Sadykierz, Strzemieszno)
- 1675/84/89 Bogusław Leszczyński w oficjalnych dokumentach tytułuje się „fürst zü Sielun”
- 1739 – Augustus Tertius Rex Poloniae Francisco Woliński archidiacono Sremensi committit, ut literas nominationis regiae Theodori principis Czartoryski praepositi Plocensis, ducis Sielunensis, ad episcopatu Posnaniensem capitulo cathedrali Posnaniensi praesentet. Wyraźnie odróżniono tutaj princepsa Czartoryskiego (de domo) od duxa sieluńskiego, różnicując nawet tytuł książęcy
- 1772 – kolejne użycie tytułu „księcia sieluńskiego” – prepozyt Teodor Kazimierz Czartoryski, odtąd już wszyscy jego następcy używali tego tytułu,
- 1781 – kolejny spis z wizytacji parafii świadczy o postępującym rozdrobnieniu działów szlacheckich wiosek,
- 1791 – skarga szlachty sieluńskiej do Sejmu, poddani prepozyta pragną uwolnienia od „jarzma proboszcza płockiego”, prepozyt Marcin Szeptycki dobrowolnie zrzeka się władzy nad sieluńską szlachtą, tytuł książęcy, teraz formalnie zatwierdzony na Sejmie Czteroletnim, istnieje do rozbiorów,
- 1807 – Michael Ney księciem sieluńskim,
- 15 lipca 1835 – bitwa pod Młynarzami,
- 1867 – Sieluń i okolice weszły w skład powiatu makowskiego,
- 1870 – włączenie zdegradowanego Różana w skład gminy Sieluń,
- 1919 – Różan odzyskuje prawa miejskie,
- 1954 – przeniesienie stolicy gminy do Młynarzy.

Tradycje heraldyczne na terenie gminy

Jak już powiedziano w rysie historycznym, teren gminy nierozdzielnie związany był z historią księstwa sieluńskiego. Poszukiwania heraldyczne należy zacząć właśnie od niego. Niestety na terenie księstwa nie było w przeszłości żadnego ośrodka miejskiego. Miastem nie były nigdy Młynarze, Sieluń natomiast otrzymał w 1393 roku prawa miejskie, ale niestety nie zostały one nigdy wprowadzone w życie; co ciekawe, nigdy też ich nie odebrano. Wobec tego nie został Sieluniowi również nadany żaden herb¹⁶. Nie istniał też jeden herb księstwa sieluńskiego, ani chociażby miejscowego wójtostwa.

Istniał jednak herb, związany z dobrami sieluńskimi. Herbem tym, symbolizującym kapitułę plocką i jednocześnie prepozyta, jest herb kapituły plockiej. Zachowały się dwa przekazy na temat tego herbu, które wzajemnie się dopełniają i tworzą jego historię. Od XIII wieku kapituła miała się posługiwać pieczęcią, w której wyobrażono Madonnę z Dzieciątkiem. Herb ten jednak poddano swoistemu udostojnieniu w roku 1518. Godło dotychczasowego herbu przekształcono w trzymacz, zaś właściwym herbem stała się tarcza dzielona w pas, w polu górnym, błękitnym, mająca koronę nad którą gwiazda, pole dolne z bordiurą czerwoną dzielone w skosy na przemian złote i błękitne. Udostojnienia dokonał cesarz rzymsko-niemiecki Maksymilian I. Korona oraz pasy i czerwona bordiura nawiązują do Królestwa Burgundii. Pierwotnym herbem tego historycznego państwa były właśnie skosy złote i czerwone z bordiurą złotą. Nawiązanie do Królestwa Burgundii wynika z faktu, że w katedrze plockiej przechowywana jest do dzisiaj herma z głową Św. Zygmunta, który był królem Burgundii. Godność królewską świętego patrona podkreślono dodając do herbu koronę. Gwiazda nad koroną miała symbolizować Jezusa. Herb z 1518 jest używany przez Kapitułę do dziś. Zachowały się jednak różne przekazy dotyczące tego herbu, różniące się drobnymi szczegółami. Np. na przedstawieniu z tronu biskupiego obramowana jest cała tarcza, zaś korona jest zamknięta. Tymczasem według dyplomu cesarskiego, korona winna być otwarta, zaś obramowane czerwienią tylko dolne pole^{17 18}.

Tradycje heraldyczne gminy Młynarze są także związane z miejscową heraldyką ziemską. Teren od początku związany jest z ziemią mazowiecką, która pieczętowała się herbem przedstawiającym w polu czerwonym orła srebrnego. Herb taki jest znany z pieczęci książąt mazowieckich od XIV wieku. Używano go zarówno w czasach księstwa mazowieckiego jak i po inkorporacji w

Pieczęć Kapituły Plockiej z XIII wieku

Herb Kapituły Plockiej nadany w 1518, według oryginalnego aktu nadania

Herb Kapituły Plockiej nadany w 1518, przedstawienie z tronu biskupiego

¹⁶ Zdzisław Skrok: *Mazowsze nieznane*. Warszawa: Wydawnictwo Stanisław Kryciński 1999, s. 89

¹⁷ A.J. Nowowiejski, Płock. *Monografia historyczna*

¹⁸ Andrzej Rachuba, Sławomir Górzyński, Halina Manikowska, *Heraldyka i okolice*, str. 100-104

1525, w herbie województwa.

Ziemia z jaką związana była okolica, tzn. ziemia różańska, nie pieczętowała się żadnym herbem.

Herby posiadały za to jednostki administracyjne wprowadzone pod zaborami. Imperium Rosyjskie dzieliło się na gubernie, zaś teren gminy Młynarze należał od 1869 do guberni łomżyńskiej. Herb tej guberni przedstawiał w polu błękitnym płynącą po wodzie łódź żaglową złotą z żaglem srebrnym, między dwoma rombami srebrnymi. Mniejsza jednostka administracji carskiej, jaką był powiat makowski, herbu nie posiadała.

Herb ten posiada dopiero nowy powiat makowski, utworzony w 1999. Przedstawia on na tarczy dzielonej w pas w polu czerwonym połuorla srebrnego, w polu złotym trzy maki czerwone na łodygach zielonych.

Herb guberni
łomżyńskiej w użyciu
od 1870

Herb współczesnego
powiatu makowskiego,
zawiera również połuorla
mazowieckiego

Herb współczesnego
województwa
mazowieckiego
wzorowany na herbie
wojewódzkim z czasów I
Rzeczypospolitej

Ważnym elementem miejscowej tradycji heraldycznej są herby mieszkającej na terenie dzisiejszej gminy drobnej szlachty. Nie wywodziła się ona z jednego rodu i używała wielu różnych herbów. Poniżej wymienimy rody, o których informacje udało mi się znaleźć, związane z istniejącymi do dziś w gminie sołectwami¹⁹:

- Długołęccy z Długołęki Wielkiej i Kosków, herbu Grzymała,
- Bobińscy z Głazewa-Bobina, herbu Kościesza,
- Gierwatowscy z Gierwatów, herbu Szeliga,
- Kołakowski z Kołaków, herbu Kościesza,
- Modzelewski z Modzeli, herbu Modzele,
- Ochenkowski z Ochenek, herbu Grzymała,
- Ogonowscy z Ogonów, herbu nieznanego (prawdopodobnie Ogończyk lub Pomian),
- Rupiński z Rupina, herbu Radwan,
- Glinka w Sadykierzu, herbu Trzaska,
- Strzemieczny ze Strzemiecznych, herbu Prus II,
- Załęski z Załęża, herbu Prus I (niepewne).

Grzymała oraz Kościesza czyli
najpopularniejsze na terenie
gminy herby szlacheckie
(opracowanie graficzne
Tadeusza Gajła)

¹⁹ Adam. A Pszczółkowski, *Szlachta ziemi różańskiej*

Gmina próbowała już wcześniej uchwalić swoje symbole. Proponowany projekt, przedłożony do zaopiniowania 15 czerwca 2011 przedstawiał w polu błękitnym koło wodne (młyńskie) złote, bez ażurowania, na którym tarcza sercowa z herbem Kapituły. Projekt ten nie znalazł uznania w oczach Komisji Heraldycznej. Zwrócono uwagę m.in. na błędy rysunkowe: według recenzenta koło wodne powinno mieć cztery szprychy oraz prostopadłe łopatki. Zarzut ten jest nie do końca zrozumiały w obliczu szeregu innych herbów zaopiniowanych pozytywnie przez Komisję. Gmina Ruda Maleniecka, Gmina Trojanów, powiat konecki, miasto i gmina Wojkowice wszystkie używają w swoich herbach koła wodnego i wszystkie nie spełniają przynajmniej jednego z warunków „poprawności” rysunku według recenzenta. Trojanów, Ruda Maleniecka i powiat konecki mają ukośne łopatki, Wojkowice, powiat konecki i Ruda Maleniecka mają odpowiednio siedem, sześć i pięć szprych. Kolejnym zarzutem do przedstawionego projektu było użycie tarczy w tarczy. Zarzut ten również jest niezupełnie zrozumiały, ponieważ użycie takiego motywu wydało się silnie uzasadnione (umieszczenie ośrodka „księstwa sieluńskiego” na terenie gminy). Ponadto przynajmniej jeden zaopiniowany pozytywnie przez Komisję herb również ma tarczę w tarczy, używa go gmina Kulesze Kościelne. Recenzent poprzedniego projektu zwrócił też uwagę na pewną niespójność godeł na linii herb – flaga oraz na konieczność przedstawienia jednego tylko wariantu do zaopiniowania. Zarzuty te przyjęliśmy bez polemiki. Zarzuty odnośnie błędów rysunkowych, z którymi nie zgadzamy się do końca, postanowiliśmy również uwzględnić, przyjmując osąd recenzenta ponad nasz własny, w nadziei szybkiego zamknięcia procedury. W stosunku do poprzedniego przedstawionego projektu poprawiono też walory estetyczne rysunku, zmodyfikowano barwy na silniej uzasadnione, oraz ustalono poprawny historycznie kształt herbu Kapituły.

Możliwości utworzenia herbu gminy

Tradycja heraldyczna gminy Młynarze w sposób jasny wskazuje, że przy tworzeniu herbu gminy należy odwołać się do herbu kapituły płockiej. To na terenie gminy znajdował się ośrodek „księstwa sieluńskiego”, który to ośrodek był nawet siedzibą gminy do 1954. Dlatego też główny element herbu powinien nawiązywać do herbu Kapituły. Proponujemy nawiązanie do herbu nadanego w 1518 roku z kilku powodów. Po pierwsze zaledwie kilkadziesiąt lat później, od XVI wieku weszło w użycie sformułowanie „districtus sielunensis” a niedługo później „księstwo sieluńskie”. Po drugie, herb ten zawiera elementy szlachetniejsze od pierwotnego. Korona w nim umieszczona może kojarzyć się z władzą książęcą na tym terenie. Po trzecie, w Polsce istnieje już wiele herbów zawierających postać Matki Boskiej z Dzieciątkiem, tworzenie kolejnego z takim elementem byłoby więc mało oryginalne. Ponadto, nawiązanie do herbu zawierającego egzotyczne dla polskiej heraldyki elementy burgundzkie byłoby czymś dotąd niespotykanym i niewątpliwie przyczyniłoby się do dużej zapadalności w pamięć takiego znaku. Uzasadnione wydaje się użycie całej tarczy herbowej, ponieważ gmina Młynarze terytorialnie była najważniejszą częścią księstwa, z racji położenia w niej „stolicy” tegoż księstwa. Ponadto uzasadnione wydaje się pozostawienie tarczy bez uszczerbień, ponieważ specyficzna kompozycja herbu Kapituły uniemożliwia dokonanie takiego zabiegu bez utraty rozpoznawalności. Niestety ponieważ w poprzedniej opinii podważono pomysł użycia całej tarczy, proponujemy zamiast tego wykorzystanie jedynie elementu herbu Kapituły. Burgundzkie pasy z otokiem zostały odrzucone, ponieważ nie stanowią godła, jakie moglibyśmy umieścić swobodnie w tarczy. Wybrana została korona

z dodatkiem gwiazdy, która to kombinacja pozwoli utożsamić te elementy z herbem Kapituły. Ponieważ przekazy na temat szczegółów herbu Kapituły są rozbieżne, stosowne będzie odwołanie się do wzoru z oryginalnego nadania.

Oczywiście gmina Młynarze to nie tylko „księstwo sieluńskie”. Dlatego też konieczne jest wzbogacenie projektu o jeszcze jeden element. Niestety nie można sięgnąć do heraldyki szlacheckiej. Szlachty na omawianym terenie było dużo, większość rodzin używała różnych herbów. Ponadto żadna rodzina nie odegrała znaczącej roli w historii ziem wchodzących w skład dzisiejszej gminy. Proponowane przez nas pewne elementy odwołujące się do zbiorowości szlacheckiej w ogólności, jak szable, miecze, zostały odrzucone przez Gminę we wstępnych konsultacjach.

Niestosowne wydaje się nawiązanie do herbu Mazowsza, takich zabiegów powinny raczej dokonywać powiaty, a nie jednostka niższego szczebla jakim jest gmina. Gmina nawiązać może natomiast do herbu powiatu. Niestety herb powiatu makowskiego jest złożony, użycie pochodzącego z niego orła już wykluczaliśmy, natomiast mak nie będzie się w żaden sposób kojarzył z gminą Młynarze.

Również użycie elementu herbu gubernialnego wydaje się nieestosowne. Wprawdzie w Polsce taki zabieg wykonano przynajmniej raz (herb powiatu suwalskiego), tym niemniej symbolika carska nie budzi pozytywnych skojarzeń z jednej strony, z drugiej zaś statek i romby również nie kojarzą się w żaden sposób z gminą.

Pewną możliwość stwarza użycie godeł nawiązujących do zajęć miejscowej ludności. Ponieważ Młynarze są gminą głównie rolniczą, rozważać można wkomponowanie w herb kłosa. Postanowiliśmy jednak odrzucić tę opcję, ponieważ kłos jest motywem występującym już w bardzo wielu herbach gminnych. Możliwe jest jednak nawiązanie do rolnictwa samą kolorystyką herbu.

Początkowo atrakcyjnym pomysłem wydawało się nawiązanie do patrona miejscowej parafii, czyli Św. Stanisława Biskupa. Niestety, postać tego świętego, jak i związane z nim liczne symbole, są już bardzo szeroko wykorzystywane przez inne gminy w Polsce. Mając do dyspozycji inne rozwiązania, postanowiliśmy do Św. Stanisława nie nawiązywać.

Na wczesnych etapach konsultacji z Gminą rozważano też nawiązanie do bitwy pod Młynarzami, poprzez wykorzystanie np. motywu skrzyżowanych szabl. Motyw ten jednak zaczyna coraz częściej pojawiać się w gminnych herbach, co czyni go mało oryginalnym. Ponadto, bitwa pod Młynarzami nie miała znaczenia strategicznego ani nie wpłynęła znacząco na losy gminy.

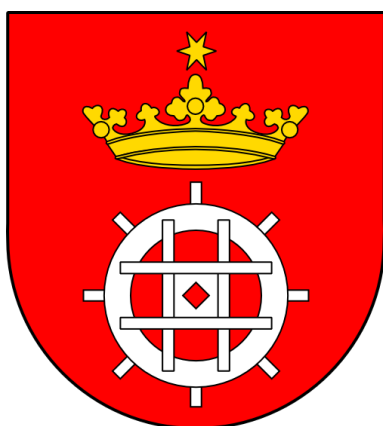
Ciekawą opcją jest nawiązanie do etymologii nazwy gminy. Młynarze mają pochodzić od trzech młynów na rzece Róż. Odniesienie do nazwy będzie symbolem całej gminy, a nie tylko Młynarzy poprzez fakt, że młyny te miały znajdować się w trzech różnych miejscowościach, nie tylko w stolicy gminy. W heraldyce młyn wodny najlepiej oddaje się przez tzw. koło wodne, tj. drewniane koło z łopatkami. Recenzent poprzedniego projektu odrzucił pomysł z nawiązaniem do liczby młynów liczbą szprych. Ponieważ nie chcemy rezygnować z oddania faktu istnienia trzech młynów nad rzeką Róż, proponujemy potrójenie tego elementu.

W stosunku do wcześniej proponowanego projektu chcielibyśmy także zaproponować inną kolorystykę. Barwa pola była w nim wywiedziona wprost od barwy górnego pola herbu Kapituły. W obecnym projekcie proponujemy użycie czerwieni, srebra i złota: barw kojarzonych z jednej strony z Mazowszem (pole tarczy herbowej, srebro orła i złoto jego oręża), z drugiej strony z symboliką rycerską (jako nawiązanie do licznej miejscowej drobnej szlachty, którego zabrakło w projekcie poprzednim; oprócz ogólnego

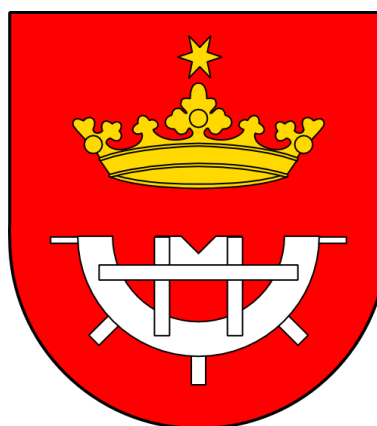
powiązania czerwieni, złota i srebra z rycerstwem, barwy te występowały w większości używanych na terenie gminy herbów szlacheckich).

Istotnym elementem projektowania było ustalenie układu elementów w herbie. Rozważano użycie jednego tylko koła wodnego i nad nim korony z gwiazdą (wówczas niestety brak nawiązania do trzech młynów), połowy koła (brak nawiązania do trzech młynów, nieestetyczny rysunek „przeciętych” łopatek), trzech kół nad koroną (korona w miejscu poślednim, co nijak się ma do pozycji prepozytów), korony nad trzema kołami (niekorzystny kompozycyjnie). Ostatecznie wybrano wariant po pierwsze nawiązujący do trzech młynów przez potrójne koło i po drugie będący kompromisem między kompozycją rysunku a ułożeniem korony w hierarchii godeł. Wariant ten przedstawia koronę pośród trzech kół w układzie 2 i 1.

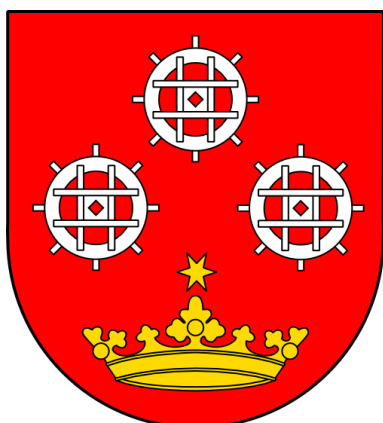
Odrzucone projekty herbu gminy Młynarze

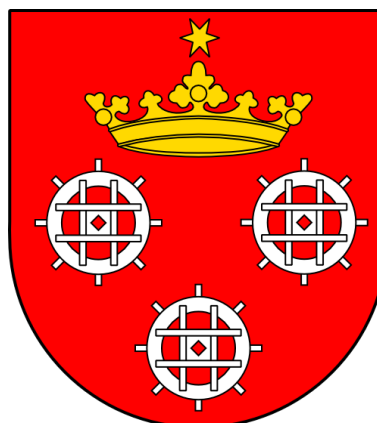
Projekt nr 1 – pojedyncze koło upraszcza rysunek, ale w żaden sposób nie oddaje faktu istnienia trzech młynów

Projekt nr 2 – uszczerbione koło upraszcza rysunek, ale w żaden sposób nie oddaje faktu istnienia trzech młynów, ponadto połówki łopatek wyglądają nieestetycznie

Projekt nr 3 – potrójne koło oddaje fakt istnienia trzech młynów, korona u podstawy, czyli w najpośledniejszym miejscu herbu, nie oddaje uprzywilejowanej pozycji prepozytów płockich

Projekt nr 4 – potrójne koło oddaje fakt istnienia trzech młynów, korona u czoła, czyli w najzaszczytniejszym miejscu herbu, oddaje uprzywilejowaną pozycję prepozytów płockich. Wariant ten jednak jest niekorzystny kompozycyjnie

Konsultacje heraldyczne

13 stycznia 2012 poprawione projekty herbu, flagi, baneru i pieczęci zostały przedstawione na konsultacjach w siedzibie Komisji Heraldycznej. Komisja odniosła się z uznaniem do nowego projektu. Zalecono jedynie kosmetyczne poprawki dotyczące wielkości łopat kół, gwiazdy i pozycji korony. Wszystkie zalecenia zostały wprowadzone.

Herb gminy Młynarze

Powyższe rozumowanie skłania nas do przedstawienia następującego projektu herbu gminy Młynarze:

W polu czerwonym trzy koła wodne srebrne (2 nad 1), pomiędzy którymi, pośrodku, korona złota otwarta o czterech kwiatach, nad którą także gwiazda. Całość na tarczy typu hiszpańskiego.

Korona z herbu Kapituły Płockiej umieszczona w zaszczytnym centralnym polu symbolizuje władzę prepozyta nad tymi terenami, oraz położenie w gminie „stolicy” księstwa siewierskiego. Trzy koła wodne nawiązanie do nazwy miejscowości i gminy Młynarze, pochodzącej od trzech młynów.

Barwy użyte w herbie symbolizują m.in.: złoto – delikatność, życzliwość, otuchę, wzniosłość, szlachetność, Słońce, srebro – czystość, prawdę, niewinność, czerwień – chwałę, odwagę, waleczność, ogień. Barwa złota, poprzez skojarzenie ze złotymi łanami zbóż, stanowi dobry symbol rolnictwa. Dzięki temu udało się w herbie oddać rolniczy charakter gminy, bez potrzeby dodawania nadużywanego kłosa. Niezależnie od tego, znaczenie mają też konfiguracje barw: złota z czerwoną oznacza wolność, stałość, niezależność, srebrna z czerwoną - odwagę²⁰. Dopuszcza się, na potrzeby poligrafii i grafiki komputerowej, wyrażanie tynktury złotej przez kolor żółty, srebrnej przez kolor biały.

Flaga gminy Młynarze

Proponujemy, aby flaga gminy była pochodną herbu. Nie chcemy jednak tworzyć prostej flagi heraldycznej, tzn. płata w barwie pola herbu i umieszczonego na nim godła. Zamiast tego, wykorzystując prostokątny kształt flagi, proponujemy pionowy podział płata w stosunku 5/8, 3/8. Płat czołowy czerwony, obarczony godłem, płat swobodny dzielony na pięć równych pasów kolejno złoty, czerwony, srebrny, czerwony, złoty. Kolejność pasów jest nieprzypadkowa. Wydaje nam się, że nie można umieścić srebrnych pasów na skraju flagi, ponieważ będą się słabo wyróżniały w przypadku eksponowania flagi na jasnych tłach. Ponadto, układ pasów czerwień-biel-czerwień może być odczytany jako dodatkowy ukłon w stronę cesarza Maksymiliana (barwy Austrii).

Pozostałe symbole gminy

Pozostałe symbole gminy: pieczęć i baner są pochodnymi odpowiednio herbu i flagi. Baner to odpowiednik flagi z pionowym układem godła. Pieczęć zaś zawiera w okrągłym polu godło herbu z legendą na otoku. Przerywnikom nadano kształt gwiazdek heraldycznych w układzie identycznym jak gwiazda w herbie, dla lepszego efektu estetycznego.

²⁰ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, str. 40-42

Specyfikacja barw CMYK:

Złoty (żółty)	– C: 0%, M: 15%, Y: 100%, K: 0%
Srebrny	– C: 0%, M: 0%, Y: 0%, K: 0%
Czerwony	– C: 0%, M: 100%, Y: 100%, K: 0%
Czarny	– C: 0%, M: 0%, Y: 0%, K: 100%

Załączniki:

1. Konturowy rysunek projektu herbu gminy Młynarze
2. Konturowy rysunek projektu flagi gminy Młynarze z naniesionymi proporcjami
3. Kolorowy rysunek projektu herbu gminy Młynarze
4. Kolorowy rysunek projektu flagi gminy Młynarze
5. Konturowy rysunek projektu baneru gminy Młynarze z naniesionymi proporcjami
6. Kolorowy rysunek projektu baneru gminy Młynarze
7. Rysunek projektu pieczęci gminy Młynarze